

Styrande dokument och lagstiftning

I denna bilaga sammanfattas de viktigaste lagarna som rör VA-planeringen. Av dessa är vattentjänstlagen, anläggningslagen, plan- och bygglagen och miljöbalken viktigast

Vattentjänstlagen (Lag om allmänna vattentjänster 2006:412)

I kommunens VA-verksamhet är verksamhetsområden ett centralt begrepp. De anger inom vilka geografiska avgränsningar kommunen har tagit som sitt ansvar att lösa vatten- och avloppsförsörjningen.

Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) beskriver kommunens skyldighet att anordna vatten- och avloppslösningar inom verksamhetsområden. Det är kommunens ansvar att bestämma de verksamhetsområden där vattentjänsterna skall anordnas och att se till att behovet tillgodoses genom allmänna VA-anläggningar. §6 i Vattentjänstlagen lyder:

”Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och

2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va- anläggning.”

Allmänna va-tjänster skall tillhandahållas genom va-anläggningar som kommunen äger eller har ett rättsligt bestämmande inflytande över. Tillsynsmyndighet enligt lagen om allmänna vattentjänster är länsstyrelsen.

Anläggningslagen (Anläggningslagen 1973:1149)

Enligt denna lag kan gemensamhetsanläggning inrättas som är gemensam för flera fastigheter och som tillgodoser ändamål av stadigvarande betydelse för dem. Fråga om gemensamhetsanläggning prövas på uppdrag av lantmäterimyndighet.

Plan- och bygglagen (Plan- och bygglagen 2010:900)

Plan- och bygglagen är starkt kopplad till kommunernas VA-planering. Den innehåller bestämmelser om planläggningen av mark, vatten och byggande. Syftet är att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden samt en god och långsiktigt hållbar utveckling.

Ett av plan- och bygglagens viktigaste verktyg är kommunens översiktsplan. Den ska redovisa hur kommunen planerar att använda mark och vattenområden inom kommungränserna. Hittills har fokus i översiktsplaneringen riktats mot markanvändningen. En kommunal VA-plan är tänkt att förbättra de avvägningar som görs i översiktsplanen så att vattenfrågorna lyfts fram tydligare än vad som annars skett.

Miljöbalken (1998:808)

Syften med miljöbalken är att eftersträva en hållbar utveckling med ett miljö- och hälsoskyddsperspektiv. Den innehåller både allmänna hänsynsregler och precisa bestämmelser som har stort inflytande i VA-planeringen.

Med stöd av miljöbalken formuleras lokala hälsoskyddsföreskrifter, som i sin tur innehåller en mängd bestämmelser om prövning, tillsyn och kontroll av hälso- och miljöfarliga verksamheter.

Enligt miljöbalken och PBL har kommunerna möjlighet att synliggöra vattenresurserna med översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser. En kommunal VA-plan lyfter fram vattenfrågorna i planeringsarbetet.

Utsläpp av avloppsvatten innebär miljöfarlig verksamhet. Dagvatten från detaljplanelagt område definieras som avloppsvatten. Miljöfarlig verksamhet regleras juridiskt i Miljöbalken.

Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten

Sverige har införlivat EU direktiv om dricksvatten i föreskrifter om dricksvatten (LIVSFS 2005:10).

Dricksvattenföreskrifterna innehåller bland krav på

- Beredning och distribution
- Egenkontroll
- Parametrar som ska undersökas
- Provtagnings- och analysfrekvens
- Åtgräder vid försämrade vattenkvalitet
- Information
- Kvalitetskrav i form av gränsvärden

Reglerna gäller inte för dricksvatten från vattenverk som levererar mindre än 10 m³ per dag eller försörjer färre än 50 personer. Levereras dricksvatten som en del av kommersiell eller offentlig verksamhet gäller dricksvattenföreskrifterna oavsett hur lite vatten som produceras.

Livsmedelsverkets råd om enskild vattenförsörjning

Från 1 januari 2014 ansvarar livsmedelsverket för information och rådgivning om enskilda dricksvattenanläggningar.

Den som har en enskild dricksvattenanläggning ansvarar för vattenkvaliteten och för att hålla anläggningen i bra skick.

Enskild dricksvattenförsörjning omfattas alltså inte av Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten. Den som har egen anläggning och använder vattnet från den i följande verksamheter omfattas dock i de flesta fall av dricksvattenföreskrifterna:

- Livsmedelsverksamhet, till exempel restaurang, livsmedelsproduktion, café
- Offentlig verksamhet, till exempel skola, vårdhem
- Kommersiell verksamhet, till exempel hotell, uthyrning av stugor

Om brunnen eller vattenverket producerar 10 kubikmeter dricksvatten per dygn eller mer eller om minst 50 personer förses med dricksvatten omfattas också verksamheten av dricksvattenföreskrifterna.

Skydd av vattentäkter med lokala hälsoskyddsföreskrifter

Möjlighet finns att genom lokala hälsoskyddsföreskrifter skydda mindre enskilda grundvattentäkter. Länsstyrelsen i Västra Götalands län har i en rapport 2010:61 tagit fram en vägledning för detta förfarande.

Miljömål

Nationella miljömål

Grundvatten av god kvalitet

"Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag."

Preciseringar:

- Grundvattnets kvalitet
Grundvattnet är med få undantag av sådan kvalitet att det inte begränsar användningen av grundvatten för allmän eller enskild dricksvattenförsörjning.
- God kemisk grundvattenstatus
Grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kemisk status.

- Kvaliteten på utströmmande grundvatten
Utströmmande grundvatten har sådan kvalitet att det bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i källor, sjöar, våtmarker, vattendrag och hav.
- God kvantitativ grundvattenstatus
Grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kvantitativ status.
- Grundvattennivåer
Grundvattennivåerna är sådana att negativa konsekvenser för vattenförsörjning, markstabilitet eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem inte uppkommer.
- Bevarande av naturgrusavlagringar
Naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade.

Ingen övergödning

"Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten."

Preciseringar:

- Påverkan på havet
Den svenska och den sammanlagda tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav underskrider den maximala belastning som fastställs inom ramen för internationella överenskommelser
- Påverkan på landmiljön
Atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte leder till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige.
- Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
Sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten uppnår minst god status för näringsämnen enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
- Tillstånd i havet
Havet har minst god miljöstatus med avseende på övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:134).

Levande sjöar och vattendrag

"Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas."

Regionala miljömål

Miljömålsuppföljning för Dalarnas län (från miljömålsportalen)

Grundvatten av god kvalitet

Länsstyrelsen bedömer att miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet är nära att nås i Dalarna. Länets grundvatten är av god kvalitet med några få undantag. Det som återstår för att målet ska uppnås är att vidta förebyggande åtgärder så att vattenkvaliteten kan bibehållas på lång sikt.

Utvecklingen är positiv. De styrmedel som finns är tillräckliga och förutsättningarna för åtgärder är goda. Grundvattenfrågorna behöver dock uppmärksammas mer i samhällsplaneringen.

I den regionala vattenförsörjningsplanen för Dalarnas län beskrivs områden som är av intresse för vattenförsörjningen. Dessa områden bör läggas in i kommunernas översiktsplaner.

Skydd i form av vattenskyddsområden och kommunala lokala föreskrifter kan bidra till att motverka förorening av grundvatten som används eller kommer att användas för dricksvattenförsörjningen.

I vattenförvaltningsarbetet används en indelning av länets grundvattenförekomster som SGU har fastställt. SGU behöver omarbete den nuvarande indelningen och avgränsningen för att grundvattenförekomsterna ska kunna användas praktiskt, bland annat i kommunal planering. Det är nödvändigt att varje grundvattenförekomst får en hydrogeologisk beskrivning och att avgränsningen omfattar ett tillräckligt litet område så att förhållandena kan anses vara någorlunda homogena, bland annat med avseende på risken för förorening.

Länsstyrelsen har under 2013 påbörjat ny provtagning vid de provtagningsstationer som har analysvärden över de nivåer som anges i SGU:s föreskrifter.

Ingen övergödning

Hittills beslutade och planerade åtgärder räcker inte för att nå miljökvalitetsmålet till 2020.

För att målet ska nås krävs lokala insatser för att minska utsläppen av växtnäring till de sjöar och vattendrag som är övergödda. Växtnäringen kommer som regel från jordbruk, kommunala avlopp, dagvatten, enskilda avlopp och skogsbruk.

Bortsett från att återhämtningstiden för många sjöar kan vara lång kommer troligtvis inte tillräckliga åtgärder att hinna genomföras till 2020. Länsstyrelsen bedömer därför att inte heller förutsättningarna för att senare uppnå miljökvalitetsmålet finns på plats till dess.

Länsstyrelsen bedömer att utvecklingen i miljön är neutral. Det går ännu inte att se några tydliga förbättringar. Det har dock genomförts flera betydelsefulla förändringar och insatser i samhället som på sikt kan ge positiva effekter i miljön. Ett exempel är det arbete som nu pågår inom vattenförvaltningen.

De styrmedel som finns i form av rådgivning, ekonomiska bidrag och miljölagstiftning bör räcka för att få till stånd åtgärder. Flera kommuner och Länsstyrelsen behöver öka kunskapsspridningen och utöka tillsynen.

När miljökvalitetsnormen fastställs för en ytvattenförekomst ska även samhällsekonomiska bedömningar göras. Om kostnaderna skulle bli orimliga för att uppnå god status får undantag medges. Det innebär att vissa vatten aldrig kommer att uppnå god status om inte frivilliga åtgärder genomförs. Intresset av god vattenkvalitet står då i konflikt med samhällets övriga intressen, till exempel en levande landsbygd, jordbruksproduktion och ett bibehållet odlingslandskap.

Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är inte möjligt att nå till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel.

Länsstyrelsen bedömer att utvecklingen i miljön för närvarande är neutral. Det finns förändringar som går i positiv riktning, men det har också kommit nya hot mot miljön i och omkring vattnen. På längre sikt kommer troligen arbetet inom vattenförvaltningen att leda till en märkbart positiv utveckling i miljön. Det förutsätter dock att arbetet resulterar i konkreta åtgärder.

Försurningsläget har förbättrats men kalkningen kommer att behöva fortsätta.

Arbetet med att förbättra situationen i de övergödda vattnen i Dalarna har bara börjat. Räknat som ytvattenförekomster enligt vattenförvaltningsförordningen handlar det om ungefär 50 sjöar och 130 vattendrag som behöver åtgärdas.

Insatser är nödvändiga för att minska antalet beviljade strandskyddsdispenser i Dalarna. Detta gäller i första hand dispenser för fristående byggnader.

Det finns obebyggda tätortsnära strandområden i länet där gamla detaljplaner ger möjlighet att anlägga industriområden. Kommunerna behöver se över och om möjligt ändra sådana planer så att strandområdena avsätts för friluftsliv och som strövområden.

Vattendirektivet och Vattenmyndighetens åtgärdsprogram

År 2000 antog alla medlemsländer i EU det så kallade ramdirektivet för vatten vilket innebär en helhetssyn och ett systematiskt arbete för att bevara och förbättra kvaliteten i våra sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten ska ske i alla medlemsländer. Målet är att alla vatten ska nå minst god status under perioden 2015-2027. I förslaget till åtgärdsprogram som riktar sig till kommuner och myndigheter beskrivs de åtgärder som bedöms nödvändiga för att de beslutade miljö kvalitetsnormerna ska uppnås i tid inom vattendistriktet.

Åtgärderna innebär dels att utveckla styrmedel, dels konkreta förbättringar av vattenmiljön. Ett åtgärdsförslag anger att kommunerna, i samverkan med länsstyrelserna, behöver utveckla vatten och avloppsvattenplaner, särskilt i områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk, kemisk och kvantitativ status.

Vattenmyndigheterna som har till syfte att arbeta med miljö kvalitetsnormer har i åtgärdsprogram 2009-2015 angivit följande;

- Åtgärd 37. Kommunerna behöver, i samverkan med länsstyrelserna, utveckla vatten och avloppsvattenplaner, särskilt i områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status, god kemisk status eller god kvantitativ status.
- Åtgärd 33. Kommunerna behöver ställa krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp som bidrar till att en vattenförekomst inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status.
- Åtgärd 34. Kommunerna behöver inrätta vattenskyddsområden med föreskrifter för kommunala dricksvattentäkter som behövs för dricksvattenförsörjningen, så att dricksvattentäkterna långsiktigt bibehåller en god kemisk status och god kvantitativ status.
- Åtgärd 35. Kommunerna behöver tillse att vattentäkter som inte är kommunala, men som försörjer fler än 50 personer eller där vattenuttaget är mer än 10 m³/dag, har god kemisk status och god kvantitativ status och ett långsiktigt skydd.

Nästa åtgärdsprogram kommer gälla för perioden 2016-2021. Då tillkommer även åtgärdsprogram för havsmiljöförvaltningen och riskhanteringsplaner mot översvämningrisker. VA-planering kommer även under denna period att ses som ett viktigt verktyg för att kommunerna ska kunna uppfylla målet med vattenförvaltningen.